

Kreativitet och undervisningsmetoder

- om rutiner och kaos inom institutioners ramar

Ulrika Ehrenstråle

Examensarbete, 10 poäng
Malmö, maj 2006

Handledare: Eva Saether

Sammanfattning

Detta arbete handlar om att kritiskt belysa de aspekter av undervisning som är centrala för mig som pedagog. Som lärare vill jag nå fram till eleven, jag vill att eleven ska ha möjligheten att vara kreativ och att få uppleva det tillstånd som kallas flow.

Arbetet har utgått från de upplevelser jag fick av musik när jag var yngre, då tänkte jag inte i termer och begrepp utan upplevde - utan allt för förutfattade meningar. Nu när jag är lärare känner jag ett starkt behov av att identifiera vad jag då upplevde för att kunna ge mina elever en liknande kick av musik. Identifieringen har lett fram till detta arbete, jag kunde inte sätta ord på vad jag sökte men visste ändå intuitivt vad det var jag ville åt. Så småningom kom orden på plats: jag har i mitt identifieringsarbete kretsat kring kreativitet, flow och undervisnings metoder. Detta har i sin tur fött nya frågor. Kan man till exempel lära ut kreativitet och flow?

Mina forskningsfrågor är:

Hur uttrycks kreativitet av verksamma musikpedagoger?

Hur ryms kreativitet inom institutionella ramar?

Genom samtal med två pedagoger och genom litteratur har jag tagit del av olika lärandesituationer, reflekterat kring människans olikheter och likheter och pedagogiska tillämpningar av kreativitet och flow.

Nyckelord: Kreativitet, flow, mental inställning, motivation, undervisning.

Abstract

This work is an investigation of the education in violin playing that I got, in order to critically throw light on aspects that are important in my capacity as a teacher. I want to reach the pupils, I want my pupils to have the possibility to be creative and to experience flow. To investigate that I have been doing interviews and looking in literature as methods to get answer to my questions:

1. How is creativity performed by active teachers?

2. How can creativity find place in institutional frames?

Initially, it was not possible to put words on my search, the identification process circled around creativity, flow and methods of education.

The main result is that creativity can find place within institutional frames.

Keywords: creativity, flow and teaching methods.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Lärarrollen och kreativitet.....	2
Att inte hindra.....	2
Hjärnbaserad undervisning.....	3
Hjärnhalvorna och inläringen.....	5
Metoder för problemlösning.....	6
Stress och kroppen	7
Lärarens ansvar	8
Lek och lärande	9
Flow.....	10
Syfte och frågeställningar	11
Material och metod	12
Kort presentation av Kulturcentrum Skåne och mina informanter	13
Om Christel Nilsson	14
Om Wieska Szymczyńska	15
Etiska överväganden	15
Utdrag ur mina fältanteckningar	16
Intervju med Christel Nilsson	17
Jag kan	17
Mångfald.....	18
Fel	18
Teori/praktik	19
Reflektion.....	19
Rädsla för att stelna.....	19
Sanning	20
Rutin/förändring.....	20
Puls.....	20
Intervju med Wieska Szymczyńska	21
Vanliga livet.....	21
Fel	21
Reflektion.....	21
Spelet	22
Läsa människan.....	22
Göra	22
Det bästa ur folk.....	22
Lek	23
Föränderlighet.....	23
Diskussion.....	23
Kommentar	27

Reflektion	27
Slutsatser	28
Mötet.....	28
Autodidaktik	29
Referenser	30

Inledning

Vi är i en korridor med tråkiga väggar, det känns som en typisk lokal ägd av kommunen eller landstinget. Framme i samlingsalen finns många personer i väldigt varierande åldrar, alla med sina instrument, alla spelar tillsammans. Tid och rum har upphört, allt runt omkring är suddigt, alla är i nuet, i det vi skapar tillsammans i denna stund, som i ett transliknande tillstånd.

I ett hörn spelar någon en stämma, någon annan kämpar med fingrar och stråk, det är som att gå runt i ett landskap, fullt av olika människors uppfattningar av melodin, olika spelstilar och stämmor. Alla möts och ger sig hän på denna folkmusikkurs som äger rum under senare delen av åttiotalet.

Detta gjorde ett stort intryck hos mig. Jag tyckte att det var så härligt att få vara en del av detta. Den musikaliska upplevelsen, mötet med människorna, att åldern och förkunskaper på instrumentet inte hade någon betydelse. Denna upplevelse och drivkraft som jag upplevde då vill jag kunna använda mig av i min undervisning; det ska finnas plats för alla individer, det ska finnas ett flöde, ingen ska få bryta och säga att det är fel, alla ska få plats.

Vad bygger denna upplevelse på egentligen, ett gemensamt förtroende till lärare och elever att ta väl hand om musiken och feelingen? Är det viktigt med kommentarer som ”vad snyggt du spelade där”, ”hur gjorde du?” Vad betyder respekt för skeendet, stunden och individerna?

Under 80-talet var det populärt med folkmusikkurser på folkhögskola. Det var under en sådan kurs som mitt eget intresse för folkmusiken väcktes. Denna musikvärld verkade helt annorlunda än kommunala musikskolans stela ”ta och tatte”. Den här musiken var full med samhörighet, annorlunda melodier och liv. Jag kände mig delaktig, som ett med alla.

Detta arbete handlar inte om folkmusik, utan om det jag upplevde i mitt första möte med folkmusik, när jag var på låtkurs. Under dessa folkmusikkickar har jag upplevt det som tid och rum upphört, kvar finns kärnan, allt annat är suddigt. Liknande känslor har beskrivits till exempel i boken *Populärmusik från Vittula* (Niemi, 2000), Då tänker jag på det avsnitt där huvudpersonen Matti tjuvlyssnar på sin storasysters skivspelare när hon är i skolan. Matti hade lovat att *aldrig* någonsin röra denna enda skiva som stod i skivstället. Nu stod han där och försökte komma ihåg hur syrran gjort. När pickupen var på plats möttes han av en knastrande ljud och trodde skivan förstörts. Men då hördes ackorden och Elvis röst. Matti blev som förlamad ”glömde svälja, märkte inte att det droppade

från underläppen. Jag kände mig yr, det snurrade i huvudet, jag glömde bort att andas” (Niemi, 2000, s.13). Detta arbete kretsar kring denna ”andlöshet”.

Lärarrollen och kreativitet

I följande kapitel kommer jag att diskutera litteratur som ur olika aspekter belyser det jag studerat i mina fältstudier och i mina intervjuer; kreativitet och lärande. Andra återkommande ord och begrepp i litteraturen är mod, kreativitet, flow, glädje och utveckling.

Att inte hindra

Låt oss börja i FN´s barnkonvention, artikel 29. Där kan man läsa att medlemsstaterna är eniga om att barnets utbildning ska syfta till att utveckla barnets fulla möjlighet i fråga om personlighet, anlag och fysisk och psykisk förmåga (Berg, 1998).

”Barnet utvecklas bara genom sin egen aktivitet. Det som de vuxna ska göra är att inte hindra barnets aktivitet” (Berg, 1998, s. 21). När Rädda Barnen tolkar barnkonventionen läggs tonvikten vid skapandets betydelse och barnets möjlighet till skapande verksamheter för att utvecklas.

Dunn (1995) beskriver också barnens förmåga till eget lärande, om de bara får rätt stimulans från sin omgivning. Hon menar att alla människor har något unikt att tillföra med egna talanger och möjligheter. Hur gör man då som lärare för att ta tillvara denna begåvning och hur kan vi utveckla förmågor och möjligheter?

När barn får insikt om sina egna möjligheter och blir intresserade av allt som stimulerar deras sinnen, kroppar, känslor eller psyken kastar de sig *själva* in i vidare utforskning, och så småningom *blir* deras individuella förmågor och talanger deras begåvning. (Dunn, 1995, s.7)

En som gått på djupet i dessa frågor är Timothy Gallway. Hans bok *Tennis – det inre spelet* (1974) har hunnit bli en klassiker i genren. Gallway menar att när man ska utföra något sätts två ”spel” igång, det yttre och det inre. Det yttre spelet kan till exempel gälla att övervinna yttre hinder och nå yttre mål. För denna sorts spel finns det gott om instruktionsböcker.

Problemet, enligt Gallway, är att även om instruktionerna är lätta att förstå, är steget långt till att genomföra de nya lärdomarna. I praktiken är det nämligen det inre spelet som lägger sig i utförandet. Det inre spelet utförs i spelarens hjärna

där hindren står på rad; brister i koncentration, självtillit, självbedömning och nervositet. Om det inre spelet går bra finns det inget som hämmar prestationen. Men ofta går det inre spelet mindre bra. Gallway menar att vi är den största fienden för oss själva. Varför tar det så lång tid att få bukt med en dålig vana och lära in en ny och bättre? Jo, säger Gallway, för att vi inte är medvetna om det inre spelet.

Om spelaren kan kontrollera det inre spelet har självförtroendet en trygg grund att stå på, det ger en avslappnad koncentration. Hemligheten ligger i att inte spänna sig för hårt, spelsättet blir mer spontant beroende på det lugn och den harmoni som finns i sinnet och mellan det kroppsliga utförandet. Det är vid sådana tillfällen som vi kan överträffa tidigare begränsningar. ”Och dessutom: den som spelar det inre spelet och eliminerar de vanliga spänningsmomenten under tävlandet får en vilja att vinna, som frigör all hans energi och aldrig slås ned av tillfälliga motgångar” (Gallway, 1974, s.18). Något som skulle kunna överföras till uppspelningar av olika slag som kan påminna om tävlingar i idrottsvärlden.

Det finns alltså naturligare och effektivare sätt att både lära och göra än vad många av oss är medvetna om. Många av dem liknar den metod vi använde när vi var mycket små och lärde oss gå och tala. Det var en process i det undermedvetna och behövde aldrig tränas in. Hemligheten ligger i att inte låta några dåliga vanor tränga sig in i den omedvetna processen utan bara låta saker och ting hända, för att på så sätt släppa loss våra obegränsade möjligheter. Hur kan detta översättas till en lärares vardag?

Hjärnbaserad undervisning

Jensen (1997) menar att man inte ska likna hjärnan vid en dator, utan istället tänka sig hjärnan som en regnskog: Han beskriver målande om hur livfull och dynamisk djungeln är med olika zoner: ”undervegetation, floder och strömmar, blommor och buskar, syre som genomströmmar allt... Hjärnan är ett system av oberoende men samverkande delar. Djungelns lag är överlevnad och ingen har kommandot” (Jensen, 1997, s.13).

Enligt detta förhållningssätt lär sig hjärnan bäst de saker den behöver för överlevnad både socialt, ekonomiskt, känslomässigt och fysiskt. Skolan riskerar att hamna långt ner på ”göra-listan”. Det gäller följaktligen för läraren att praktisera ett undervisningssätt som skapar kunskapstörstande individer som aktiverar sin inre motivation och deltar mer i undervisningen. En lärare som vet mer om hur vi lär oss, har större möjligheter att öka motivation, mening och minnesförmåga hos elever. Den tillämpade hjärnforskningen anses av Jensen som välbehövlig. Eftersom alla kan lära sig är det betydelsefullt att veta hur vi

människor lär oss på bästa sätt. Jensen menar att i den optimala inlärningsmiljön försvinner många av lärande-problemen och problem med disciplin likaså. ”Elever tycker om att lära sig” (Jensen, 1997, s. 8).

I hjärnbaserad undervisning undviker man nivågruppering i det praktiska arbetet och blandar både åldrar och kunskapsnivåer i de olika grupperna. Man använder dessutom olika undervisningsstrategier som berör känslor, hela kroppen och våra attityder för att stimulera eleverna så att bästa möjliga inlärningsresultat uppnås. Allt för att upprätthålla höga förväntningar, och motarbeta uttråkning, motivationens stora fiende.

Jensen (ibid) menar att det inte finns två likadana hjärnor, vilket innebär oändliga variationer i hur vi tar till oss kunskap och hur vi tänker. Mönstren varierar under olika perioder i livet, och utvecklas i takt med individens erfarenhet. På så vis har varje individ ett unikt tanke- och lärandemönster.

När hjärnan arbetar använder den sig av så kallade neutrala nätverk som fungerar interaktivt. Varje sådant nätverk kan ha 50 000 till 100 000 neutroner (celler som ger bränsle åt hjärnan). Dessa nätverk representerar livet, så som vi uppfattar det, och vi lär oss när de olika nätverken interagerar med varandra.

”Det är faktiskt så att om du inte har något nätverk för något som händer i verkliga livet, existerar det inte för dig. Det är därför som nya begrepp är så svåra att lära sig; det finns inga nätverk som skapar associationer” (Jensen, 1997). Det är som om alla våra erfarenheter finns lagrade i ett bibliotek (hjärnbarken), fullt av böcker (staplade neuroner) och där böckerna inom samma ämne är samlade (neurala nätverk). Dynamiken i biblioteket beror på våra specifika erfarenheter och på vår ständigt föränderliga inre kemiska sammansättning.

Enligt Jensen (ibid) är det så att kvinnliga och manliga hjärnor fungerar olika och är olika uppbyggda, de olika mängderna östrogen hos kvinnor och testosteron hos män är avgörande för könsbundna skillnader som gäller beteende, tankestil och problemlösning. Enligt Jensen (ibid) har kvinnor lättare att uppfatta nyanser i musik, har större känslighet i sina fingrar och är överlägsna på nya rörelser och finmotorisk skicklighet. Män har bättre avståndsseende och djupseende, pojkar leker mer med ”saker” och har lättast för att lösa problem om de får lösa dem på egen hand. Men genusperspektivet är omdebatterat och inom detta område finns många åsikter och olika riktningar. Katarina Hamber (2006), doktor i allmänmedicin vid Umeå universitet, har redogjort för olika synsätt om biologiska könsskillnader och kritik mot dem. Rent historiskt utgick filosofer och läkare från att män och kvinnor var olika varianter av samma biologiska kön, men trots detta ansågs kvinnor kvara

underordnade männen. Under 1500 - 1700 talen växte en tvåkönsmodell fram, skelett, könsorgan och hjärnor ansågs vara rakt motsatta varandra, därför stred jämlikheterideer mot naturen i det sättet att tänka.

I sin artikel belyser Hamber att skillnaderna mellan män och kvinnors matematiska, språkliga, minnes och motoriska förmåga är så liten, att differensen mellan olika människor av samma kön är större. Detta i sig visar att det finns många olika åsikter om genus, för att ge en motvikt till Jensens (1997) åsikter. Det är kanske viktigare att se till individen än vilket kön personen tillhör i undervisningen.

Hjärnhalvorna och inläringen

Det finns också rön kring hjärnhalvorna som kan ha betydelse för musiklektörer: Den högra hjärnhalvan bearbetar variationer som tonalitet, tempo och styrka. Forskare har upptäckt att musiker bearbetar musik mer i vänstra hjärnhalvan och att de som inte är musiker bearbetar musik i högra hjärnhalvan. Musikern analyserar mer än novisen. Personer som arbetar med konstnärliga ämnen använder båda hjärnhalvorna, det finns oskrivna regler om till exempel balans och ordning som måste följas för att nå ut till en publik. Jensen (1997) illustrerar hjärnhalvornas ansvarsområden så här:

Vänstra hjärnhalvan	Högra hjärnhalvan
Föredrar saker i ordning Lär från del till helhet	Klarar det slumpmässiga Lär helheten först, sedan detaljer
Stimuleras av funktionen Föredrar fonetisk läsning Tycker om ord, symboler, bokstäver	Stimuleras av anblicken Helordsläsning Vill ha bilder, tabeller, kartor
Läser hellre om något först Ingen relation till informationen skapar optimism och hopp Föredrar detaljerade instruktioner	Ser eller upplever helst Vill ha sammanhang Hanterar stundens känslor Spontan, följer strömmen
Föredrar inre fokus Vill ha struktur, förutsägbarhet	Vill hellre ha yttre fokus Öppenhet, vill ha övertaskningar

Egentligen är ingen del viktigare än den andra vid inläring. Fagius (2001) menar att det som verkar prägla hjärnans sätt att fungera är främst dess sätt att koppla ihop hjärnhalvorna snarare än att hålla dem isär i sättet att fungera.

Lärarens uppgift är att alternera mellan helhet och detalj så att bägge hjärnhalvorna aktiveras. Det är en gammal uppfattning att ena hjärnhalvan är logisk och den andra skapande. I själva verket kan logiska val, mönster och variationer göra oss väldigt skapande, hävdar både Jensen (1997) och DeBono (1984). DeBono (1984) behandlar detta i sina böcker där han beskriver hur man genom att skapa och strukturera mönster försöker hitta så många olika mönster som möjligt, till skillnad från att hitta det bästa sättet.

En individs val av hjärnhalva påverkas av sinnesstämning. Nedstämdhet, negativitet och stress aktiverar den högra hjärnhalvan, medan en optimistisk individ har sin vänstra halva mest aktiverad. Jensen (1997) visar hur studenter kan bli mer effektiva om de får lära sig hur de ska bearbeta negativa känslor eller händelser och hur det påverkar inläring. Denna färdighet tränas genom ”att kunna lösa konflikter, sätta mål, ha en känsla av tillhörighet och vara accepterad, kunna vara förutseende, utveckla en känsla av tillhörighet och att vara accepterad, kunna vara förutseende, utveckla en känsla av betydelse och mening i livet och bättre fysisk vitalitet” (Jensen, 1997, s. 30).

Undervisningsstrategin enligt hjärnbaserat lärande är: ”All inläring involverar hela kroppen, våra känslor och våra attityder... inom hjärnbaserat lärande arbetar vi med hänsyn till alla dessa variabler” (Jensen, 1997, s. 35).

Metoder för problemlösning

DeBono (1984), en engelsk läkare och psykolog med kreativitet som specialitet, har i sitt arbete haft mycket kontakt med reklambranschen som använder sig av hans metoder för att utveckla reklam och produkter. Hans metoder har kommit att dominera tänkandet inom dessa områden, vilket speglar sig i litteraturen. I detta arbete återfinns hans tankar bland annat i Nielsens (2003) bok. Det finns olika tekniker att använda sig av för att hitta så många olika problemlösningar som möjligt. I en undervisningssituation skulle detta kunna vara användbart med tanke på den forskning Jensen talar om, nämligen att det inte finns två hjärnor som är likadana och därmed oändliga variationer i hur vi tar åt oss kunskap och hur vi tänker. Nielsen (2003) och DeBono (1984) tar upp olika sätt att nå lösningar och se nya mönster. De Bono menar att det är det hjärnan gör; att skapa mönster och att känna igen mönster. Dessa metoder skulle kunna användas för att hitta de sätt som elever tänker på och för att förnya lektioner. I DeBonos (1984) och Nielsens (2003) böcker behandlas olika metoder, som till exempel slumpartad inspiration och brainstorming. Slumpartad inspiration går ut på att använda sig av vilken inspiration som helst, ”ju mer irrelevant informationen är desto mer givande kan den vara” (DeBono, 1984, s.178). En kort beskrivning av metoden slumpartad inspiration är: Börja med att precisera problemet, låt dig avsiktligt inspireras av det slumpmässiga, undvik det vanliga. Försök hitta sambandet mellan den slumpmässigt utvalda och ditt problem. Vad

har de gemensamt? Hur kan de relatera till varandra? Hur kan det slumpmässigt utvalda lösa ditt problem? Ta tid på dig. Fokusera dina tankar. Låt fantasin stimuleras. Skapa associationer. Ställ frågor. Låt det slumpmässigt utvalda provocera dig till att se ditt problem från en annan synvinkel. Var seriös. Var oseriös. Var logisk och därefter ologisk.

När det gäller brainstorming finns det några saker att poängtera: Kritisera inte under processen, låt idéerna vara vilda, fler idéer är bättre än få, vidareutveckla och kombinera gärna ihop idéer (DeBono, 1984).

Analys

Det som DeBono (1984) poängterar under processen vid brainstorming vill jag koppla samman med Gallways (1974) tänkande om att inte spänna sig för hårt, som en förutsättning för att kunna prestera och lyckas. Att dessa metoder finns med är för att ge exempel på att det finns knep som till exempel skulle kunna användas för att variera undervisningen, hitta nya sätt att tänka för att kunna möta olika individer i olika undervisningssituationer.

Stress och kroppen

Lyle (1991) tar upp de fyra olika typer av kroppshållning som den amerikanska psykologen William James, verksam under 1800-talet, kom fram till som ett sätt att läsa av en annan människa: Framåtlutad hållning indikerar en uppmärksam och varm personlighet. Tillbakalutad hållning uppfattas av omgivningen som kylig, men en person med sådan hållning kan vara antingen blyg eller utåtriktad. En rak hållning tyder på stolt personlighet och självförtroende men kan också uppfattas som dominant. En hopsjunkna hållning tyder på uppgivenhet, besvikelse eller undergivenhet.

Lyle (1991) talar om hur kroppen reagerar på några olika sätt vid inre stress; då ändras andningen, olika ämnen utsöndras i blodet, pulsen ökar och matvanorna ändras. Vi får samma reaktioner fysiskt som vid mänsklighetens begynnelse, oavsett om vi är hotade till livet eller har en deadline på en uppgift. Malmberg (2004) menar att stress är något vi själva skapar och att allt runt omkring oss är en spegling av oss själva, vårt sinne. Vi får alltså tillbaka det vi sänder ut, Malmberg (2004) menar att vi bara kan övervinna våra problem genom att inte ge dem någon energi.

Om vi försöker att bekämpa något med samma mynt, slutar det oftast i katastrof. Det vi fruktar mest brukar oftast hända oss. Att vi koncentrerar våra tankar på något vi vill bli av med innebär att vi lägger ner mycket tid och energi på det och sådant som vi lägger ner energi på kommer att uppta allt större del av oss

själva. Vi ger således mer utrymme åt det som vi vill bli av med än åt sådant som vi vill behålla. Vi tror ofta att det fungerar tvärt om, det vill säga att om jag klurar tillräckligt mycket på det jag ska bli kvitt, min ångest, min oro och mina problem, så löser det sig. Tyvärr blir resultatet ofta det motsatta, menar Malmberg (2004).

Analys

Även denna författare vill få oss att lita på oss själva och våga utvecklas och göra det vi vill. Oavsett om du är lärare eller elev så är det avgörande hur du känner dig och hur din omgivning är för om du ska lyckas eller inte. Att ingjuta hopp och tro på oss själva kommer att hjälpa oss i livet.

Lärarens ansvar

Ronstens (2001) bok *Betydelsefulla lärare* bygger på berättelser om hur lärare påverkat elever i det fortsatta livet, i positiv mening. Det nära umgänget sätter spår oavsett avsikt. Några väl valda ord eller en särskild situation sätter sig i minnet. Rubrikerna i boken säger allt om vad som är viktigt för eleven: att bli sedd, skapa trygghet, motivera och engagera, fördela ansvar, ge framtidstro, bygga självförtroende, ge livsmod och stöd, utgöra en skillnad. Malmberg (2004) hävdar också att tankarna och orden oftast har större inverkan än vad man anar.

I förordet till boken *Betydelsefulla lärare* har Louise Fernstedt skrivit om hur vi lärare genom att vara engagerade vuxna, empatiska medmänniskor och genom att ha en stark tro på varje individs förmåga, kan göra skillnad.

Ann Ahlberg, (2001) påtalar vikten av att möta elevers olikheter i skolan, få elever att känna delaktighet, få tilltro i sin förmåga och lust att lära. Hon beskriver hur undervisningens innehåll och organisering kan relateras till enskilda elevers erfarenheter och möjligheter att lära. Det finns många vägar till elevers lärande.

Om man upplever känslan av misslyckande och utanförskap kan det leda till blockeringar och ovilja att lära överhuvudtaget. Ahlberg (2001) föreslår att läraren kan anknyta till elevens intresse för att göra undervisningen mer spännande och intressant. Om läraren länkar ihop intresset med det undervisningen handlar om väcks förhoppningsvis elevens intresse. Om man anpassar sig efter elevens egen erfarenhetsvärld och ser till att eleven klarar av uppgiften så kanske tron på förmågan ökar hos eleven och stressen minskar. Ahlberg (2001) menar dock att det inte behöver förändra elevens situation eftersom orsakerna till problemen kan vara många.

Därför finns det inte heller ett sätt eller en undervisningsmetod som leder fram till att alla elever blir motiverade för skolarbetet och får lust att lära. En betydelsefull del av lärarens arbete är därför att utforma undervisningen så att eleverna uppfattar mening och sammanhang och får tillfälle att utnyttja sin kreativitet och nyfikenhet. (Ahlberg, 2001, s.10)

Björkvold (1991), professor i musikvetenskap vid Oslo Universitet, skriver om betydelsen av musik för oss människor i livets olika skeden, från det ofödda barnet och fram genom hela livet till dess slut. Björkvold menar att alla är vad han benämner som musiska men på olika sätt. Björkvold behandlar forskning om skapande och lärande med särskilt fokus på barnkultur och musik.

Grunden läggs redan då barnet är ofött i de rörelser barnet upplever i magen; de gungande rytmer som mammans kroppsrörelser åstadkommer. Ljud, rytm och rörelse finns i sinnesorganen långt före födelsen, dessa menar Björkvold är alla människors grundelement. Björkvold ger till och med råd till blivande föräldrar att prata, dansa, leka och sjunga för det ofödda barnet. Detta eftersom grundelementen är av sådan betydelse under fosterstadiet, både fysiskt och psykiskt. Han berättar om hur foster som fått höra sin mamma läsa en särskild vers med rim föredrog den framför en annan då de fötts.

Analys

Eftersom lärarens sätt kan ha så stor inverkan på elever är det intressant att ta reda på mer. Ronsten (2001), Malmberg (2004), Ahlberg (2001) tar alla upp betydelsen av tro, tron på andras förmåga och Björkvold (1991) menar att alla människor är musiska. Det vill säga att alla har en förmåga, alla kan lära sig, redan från livets tidigaste skede.

Lek och lärande

Leken spränger gränser. Leken är lärandets experimentella laboratorium. Här utvecklas kontinuerligt förmågan att behärska verkligheten, synligt och osynligt. Björkvold (1991) beskriver hur barn varje dag överskrider gränser in mot det okända. Han skriver om hur viktigt det är att bevara kopplingen mellan den inre och yttre verkligheten. Balansen mellan fantasi och objektiv rationalitet kan vara hårfin. Rationaliteten kan nämligen mjukas upp genom leken, i en process där människan skapar, snarare än förtränger. Det medvetna och det undermedvetna kan genom det i högre grad acceptera varandra, och bli berikande i ett samspel där sinnet blir helare. I den grad man lyckas hålla båda kanalerna öppna, levande och starka, ges möjlighet för utveckling av skapande människor.

Skapande är enligt Björkvold även viktigt för själens och kroppens hälsa. Möjligheterna till lek, kreativitet och fantasi måste värnas och stärkas. Sång, som tonande lek, förbinder människans inre och yttre värld. Om det saknas musisk sammanfogning mellan människans inre och yttre värld innebär det att man hamnar i resignation och underkastelse i förhållande till omgivningens krav, detta beskrivs som den avgörande skillnaden mellan friskhet och sjukdom, liv och död. ”Den Musiska Människan vågar befrukta inre drömmar med yttre verklighet och samtidigt låta den yttre verkligheten berikas av de inre drömmarna. Inte i ett splittrat antingen-eller, utan i livgivande både-och” (Björkvold, 1991, s.55).

Björkvold beskriver hur barn sjunger då det leker, ljud och rörelse är som en enhet. I många språk går det inte att undgå släktskapet mellan musik och lek som i engelskans *play*, tyskans *spiel*, franskans *jeu* och ryskans *igra*.

Analys

Här talar Björkvold (1991) om den naturliga metoden för att lära –leken. Omgivningen blir begriplig för att hjärnan skapar mönster och kopplar ihop hjärnhalvorna och blir genom detta skapande.

Flow

En man som skrivit stora mängder om kreativitet och flow är Georg Klein, inspirerad av Csíkszentmihályi, grundaren av begreppet flow. Han påpekar hur svårt det är att sätta fingret på vad kreativitet är eftersom det ofta missbrukas och att det är ett diffust begrepp där bedömningen, ligger i betraktarens öga. Med uttrycket flow är det annorlunda. Flow är ett tillstånd där tid och rum upphör att existera. Kreativitet och flow är inte ovanliga i kombination men en flow upplevelse behöver inte vara kreativ.

Klein förklarar begreppet så här: ”Flow uppstår när man känner en utmaning, när problemet uppfattas som betydelsefullt och när man känner att man äger en viss färdighet att lösa det” (Lind, 2005, s.19). Klein menar att kreativa personer drivs av upptäckarglädje. Flow är belöningen för det slit man lägger ner, flow kommer utan möjlighet att styra.

Klein menar att det krävs mycket slit, han jämför med att skriva vetenskapliga rapporter och bli Nobelpristagare, det är som han uttrycker det ”Nittiofem procents transpiration och fem procents inspiration” (Englund, 2005, s.20). Nässil (1990) beskriver det som 99 % talang, 99 % disciplin, 99 % arbete och menar även att ”arbete tycks vara skapandets grund” (Nässil, 1990, s.218). Det vill säga det krävs mycket envishet för att nå sitt mål. Som dansläraren i filmen

och serien Fame sa när hon bankade med sin käpp hårt i golvet ”You got to pay with blood sweat and tears”.

Varför utsätter man sig för detta? Belöningen är flow. Flow ger ett lyckorus. Flowupplevelsen alstrar mersmak, om vi förknippar det med en särskild aktivitet upprepar vi den aktiviteten igen. Alla människor har förmågan att vara kreativa och att uppleva flow, men sättet vi använder oss av det skiftar. Det finns till och med metoder för att mäta flow som kallas ”The Experience Sampling Method” och förkortas ESM. Metoden är cirka 30 år gammal. Thorvald Lidner (1997) har gjort sådana mätningar på studenter vid Musikhögskolan i Malmö.

Varje respondent förses med en trådlös mottagare och en uppsättning frågeformulär. En radiosändare ger signaler till respondenternas mottagare vid olika tidpunkter på dagen. När mottagaren mottager radiosignalen ger den samtidigt ifrån sig en hörbar signal som uppfattas av respondenten som då genast skall redogöra för stundens olika upplevelser genom att fylla i ett protokoll. Detta upprepas cirka åtta gånger om dagen under en vecka. På det sättet fås cirka femtio ögonblicksbilder av respondenten under en vecka och resultatet kan sedan behandlas kvantitativt på olika sätt. (Lidner, 1997, s.4)

Det är inte bara hårt arbete som kan framkalla flow, utan även kriser, krig och elände är generatorer för både kreativitet och leda. ”Svårigheter och hinder kan stimulera skapandet” (Lind, 2005, s.24). Det får mig att tänka på bilden av den slitne sargade konstnären med skral ekonomi. En överlevnadsstrategi eller en väg till graven? Lind skriver att många skalders har dött unga, efter intensiva kreativa energiuttömningar och stora produktivitet. En bild som jag tror många kan se i sitt inre, hur den stämmer överens med verkligheten låter jag vara osagt men den gör det lättare att förstå hur kriser, hot mot kulturer eller vid förändring frigörs skapandekrafter som överträffar genomsnittet.

Analys

En spontan tanke kring ESM är likheten med fotboja, att vara tvungen att avbryta sin aktivitet för att fylla i frågeformulär. Metoden har dock mött framgång och använts för att kartlägga mänskligt beteende.

Tidigare bild som jag förmedlat om flow har visat på bilden av frihet. Under rubiken flow har en annan bild också skildrats, nämligen hur hårt jobb, blod, svett och tårar också kan ge flowupplevelser.

Syfte och frågeställningar

Med detta arbete vill jag, genom att identifiera de upplevelser av musik som varit min egen drivkraft, leta efter tankemodeller för min egen undervisning.

Mitt fokus ligger på begreppet kreativitet, som jag strävar efter att förstå, för att på ett handgripligt sätt förhoppningsvis kunna använda det i mina möten med elever. Jag vill förstå hur man bäst tar tillvara både elevernas och lärarens resurser. Jag vill också hitta knep att ta till för att kunna variera undervisningen så att den stimulerar både mig som lärare och mina elever.

Slutligen hoppas jag också kunna inspirera andra lärare till att våga tänka på olika sätt, för att kunna möta olika individer.

Forskningsfrågor:

1. Hur uttrycks kreativitet av verksamma musikpedagoger?
2. Hur rymms kreativitet inom institutionella ramar?

Material och metod

Jag har använt mig av kvalitativa forskningsmetoder i mötet med mina två informanter för att komma så nära ett okonstlat samtal mellan mig och informanterna som möjligt. Jag ville komma åt informanternas egna beskrivningar och tankegångar. En standardiserad intervju skulle riskera att spolia det spontana i mötet mellan mig och informanten. Enkätundersökning tror jag inte skulle få det djup och den kvalitet som jag ville få upp till ytan. Redan då informanten läser en enkät finns det risk för försköning och en strävan mot att svara som de tror att jag vill. Jag tycker mig kommit relativt nära mina informanter då jag fått ta del av deras metoder innan det fanns någon tanke på examensarbete. Detta ingår i min förförståelse, i min förförståelse ingår också den litteratur som jag läst men som inte finns representerad i referenslistan.

Wieska Szymcynska har jag haft som fiollärare under en del av mina studier. Hon har i mitt tycke ”DET”. Wieska är den första klassiskt skolade lärare jag haft som får mig att känna att allt är möjligt. Hennes val av stycken och övningar har gett mig känslan av flow. Detta har medfört att jag funderat mycket kring hur hon tänker och vad hennes inställning till studenten och lärandet är. Vad är det hon gör, och hur gör hon det som jag här uttrycker som ”DET”. Wieska är en lärare som får sina elever att känna sig bekväma, ger utmaningar, får dem att känna att allt är möjligt, ger stycken som är stimulerande att spela, ger positivt bemötande, kan förklara på många olika sätt. Wieska har en annan värdefull egenskap; respekt för eleven.

Christel Nilsson lyssnade jag på under en seminarieserie på musikhögskolan vårterminen 2005. In virvlade en kvinna smittande av inspiration och tankar om sin verksamhet. Ju längre jag lyssnade desto mer väcktes mitt intresse. Hennes undervisning kändes så bejakande.

I arbetet har jag utgått från möten med dessa två inspirerande personer, deras arbetsplatser samt litteratur. Med möten menar jag de kvalitativa intervjuerna som genomfördes med Wieska Szymcynska på Musikhögskolan i Malmö och med Christel Nilsson på Kulturcentrum i Lund. Samtalen dokumenterades med mp3-spelare. Informanterna fick en kort beskrivning av mitt arbete vid intervju tillfället. Intervjuerna var ganska långa, nästan sextio minuter och fria för att fånga informanternas personlighet och åsikter. Sedan skrev jag ner intervjuerna ord för ord för att slutligen göra den sammanställning som kommer under rubrikerna ”intervju med Christel Nilsson” och ”intervju med Wieska Szymcynska”.

Jag besökte Kulturcentrum Skåne (kommer i fortsatt text att förkortas KC) vid tre tillfällen under cirka 3-4 timmar per gång. Jag valde att besöka KC för att bilda mig en egen uppfattning eftersom jag har en egen uppfattning av Wieskas undervisning. Att bara läsa om hur verksamheten är tänkt att fungera ger inte samma förståelse som om du ser den med dina egna ögon. Men detta arbetet har inte egentligen tyngden på kursplaner utan mer på hur Christel arbetar, vad är hennes uppfattning och associationer. Vid besökstillfällena fick jag tillfälle att spontant prata med både lärare och elever samt delta i vissa aktiviteter såsom besök på Malmö Museer och en dansföreställning på Båghallarna i Malmö. Jag både observerade och gjorde en deltagande observation vid undervisningen på KC, för att känna med min kropp och förstå elevernas insatser vid rörelseträning. Det hade varit svårt att vara renodlad observator vid studiebesöken på Malmö Museer och dansföreställningen på Båghallarna, eftersom jag kom i sällskap med KC. Besökens karaktär var ofta fyllda med spontant beteende - inte helt lätt att förutsäga, jag kände mig så välkomnad och blev mer en i gänget hos eleverna än vad jag hade tänkt mig. Observationerna betraktar jag som ostrukturerade, vilket jag upplevde som en fördel, då informanternas personlighet kommer större fokus.

För mig var meningen att besöka KC att få djupare förankring och förståelse, eftersom min kontakt med personer inom omsorgen varit relativt sparsam de senaste åren.

Kort presentation av Kulturcentrum Skåne och mina informanter

KC består av en öppen verksamhet som riktar sig till alla åldrar och en treårig eftergymnasial kulturutbildning för den som har en lindrig utvecklingstörning. KC är en ideell förening som drivs med stöd och bidrag från Region Skåne, Lunds kommun, olika fonder och stiftelser.

Under mina besök har jag inriktat mig på den treåriga eftergymnasiala kulturutbildningen för att avgränsa arbetet. De arbetar ämnesöverskridande med

musik, drama/teater och bild som knyts ihop med kulturspaning; det kan innebära studiebesök, konsertbesök eller annat för att delta i kulturlivet. Christel säger om eleverna på KC: ”Jag brukar säga, kulturen är inte bara bra för dom utan dom är bra för kulturen.” KC gör egna utställningar, musikprogram, och teaterföreläsningar. I de möten som uppstår med publiken bestämmer eleverna vilken bild de vill förmedla av sig själva.

Syftet med utbildningen är att ge grunden till ett livslångt kreativt/konstnärligt skapande genom att omforma och uttrycka tankar och känslor i olika uttrycksformer. En självklarhet i lärandeprocessen är dokumentation och reflektion för att synliggöra lärandet och uttrycksförmågan för eleverna. Elever och lärare sätter gemensamt upp individuella, utmanande och realistiska mål. KC vill vara en levande mötesplats, där elevernas förmåga ska stimuleras att förstå värdet av kulturell och social mångfald.

För att lärarna på bästa sätt ska kunna hjälpa eleverna att uppnå målen diskuterar de aktivt kunskapsbegreppet. Det sker inom ramen för den schemalagda reflektionen, alla lärare samlas för detta en gång i veckan. De utgår från att lärare och elever tillsammans är medkonstruktörer av kultur och kunskap. Viktigt i utbildningen är att den anpassas till varje individ för att ge upplevelsen av den tillfredsställelse som framsteg ger.

Lärarens förmåga att förstå och samspela med eleverna är viktig så att de känner stöd i att utveckla tillit och självförtroende. Detta anser vi är en förutsättning för att våga vara och uttrycka sig själv och våga ha en åsikt som kan vara olik en annans. Vi ser lärarens roll som handledande och stödjande till skillnad från styrande och vårdande.
(<http://www.kulturcentrumskane.com>)

KC menar att konstnärliga ämnen är mycket viktiga för människan på många olika plan, de engagerar, påverkar, den egna identiteten stärks, lustfyllt lärande och skapande stimulerar fantasi, inlevelse, förmågan att lösa problem och slutligen kan de ge balans och harmoni i livet som helhet.

Om Christel Nilsson

Christel Nilsson är utbildningsledare/huvudlärare i musik på KC och är en av initiativtagarna till verksamheten. Christel leder lärarreflektionerna och är den som har utvecklat och formulerat KC:s metoder och arbetssätt. Hon är van musikant och spelar i olika konstellationer, mest känd är Fröknarna Klack.

Om Wieska Szymczyńska

Wiesława "Wieska" Szymczyńska, violinist, är född i Polen. Där jobbade Wieska som alternerande konsertmästare i polska radion innan hon flyttade till Sverige. Wieska undervisar bland annat på musikhögskolan i Malmö, där jag själv upplevt henne som en mycket inspirerande pedagog. Hon arbetar även som musiker, (frilansar, turnerar som solist) och dirigerar.

Etiska överväganden

Christel Nilsson och Wieska Szymczyńska har båda gett tillstånd till att deras namn och uttalanden är med i detta arbete. Båda har tagit del av texten men endast Wieska Szymczyńska har lämnat respons på det färdiga resultatet.

Resultat

Här följer resultatkapitlet, det börjar med ett smakprov på mina fältanteckningar. Därefter följer intervjuerna med Christel Nilsson och Wieska Szymczynska. Underrubrikerna i intervjuerna fungerar som redskap för analys av innehållet.

Utdrag ur mina fältanteckningar

Vid tre tillfällen har jag besökt Kulturcentrum.

13/10 Tekniska Museet med Krutte och eleverna på KC.

Detta mitt första möte med KC sker på Museets utställning God smak. Denna utställning är en performanceföreställning, två yngre killar utbildade till kulturpedagoger, leder oss genom utställningen som inleds med att vi tillsammans ska försöka definiera vad god smak egentligen är. Var och en får välja vilken sorts godis vi vill ha ur en skål. Frågan är, är det det som är god smak? För att ha något att jämföra med bjuds vi nu endast på polkagrisar som är en av guidernas favoritgodis, det var ju god smak eller? Med detta som öppning fortsätter vi genom utställningen.

Eleverna engagerar sig livligt vid varje station vi tas till och kommer med ärlig och innerlig respons. KC är ofta på evenemang utanför skolan. En gång i veckan finns ett ämne som heter kulturspaning, detta museibesök är exempel på en sådan kulturspaning. Efter varje kulturspaning följer reflektion där alla i gruppen reflekterar över vad de varit med om.

Jag får träffa Christel Nilsson som tar sig tid med mig. Vi pratar om KC, deras syn på eleverna, pedagogik mm. Christel har gjort två skriftliga arbeten vid musikhögskolan i Malmö som jag läst inför detta arbete.

19/10 KC i Lund. Christel och Åsa leder musikundervisningen med eleverna som startade i år och vi åker till Malmö där vi ser på Malmö dansteater som har ett utbyte med sydafrikanska dansare, de blandar folkligt med klassisk västerländsk dans.

På musiklektionen värmer vi upp till övningen ”trädet”, det är en övning som gör en avslappnad och koncentrerad på samma gång. Vi står utspridda i rummet och är träd, vi rör oss som om vinden tar tag i grenarna med olika intensitet. Utan ord samspejar vi med de två elever som spelar rytminstrument, alla fångar den känsla som blir i rummet.

Christel och Åsa fortsätter lektionen med att arbeta med puls, att få in den i kroppen. Vi dansar afrikansk dans till Dolly Partons låt 9 to 5. Kul! Olika rörelsesekvenser sätts ihop eller övas var för sig på olika sätt. Det är ganska

klurigt att få till det men det lossnar mot slutet. Efter allt dansande repeterar eleverna en låt som de gjort tillsammans, Cafélåten.

21/10 KC i Lund. Christel och Åsa leder musikundervisningen med praktikanterna, de repeterar inför konsert på nya högskoleområdet i Malmö. Praktikanterna är de elever som är i slutet av sin utbildning. Efter uppsjungningen övas dans och sång till en afrikansk låt. Det låter väldigt bra. Christel och Åsa visar och manar på för att få mer uttryck i sång, dans och spel. Om och om igen tills det närmar sig det önskade resultatet.

Sedan spelar praktikanterna marimba, en stämma i taget, därefter alla, för att kolla att alla minns. Och så sätter de ihop alla stämmor så som det ska vara på konserten.

Intervju med Christel Nilsson

Christel och jag har precis träffats för första gången och en bit in i samtalet börjar jag min inspelning. Vi pratar om undervisning av eleverna på skolan och om våra olika tankar kring musikskola och musikundervisning. Vi undrar till exempel om det finns några funktionshindrade elever i musikskolorna och om de är välkomna. Christel vill gärna förmedla sin genomsyrande idé om att våga undervisa elever med särskilda behov, att inte låta rädslan styra oss lärare. Det finns många elever som är "besvärliga" i skolan i dag, stressade barn, barn med ADHD och barn med damp.

Intervjun startar mitt i eftersom jag egentligen var inställd på att genomföra intervjun vid ett senare tillfälle. Denna dag hade jag tänkt känna in "vibbarna" på KC i Lund. När jag märkte att Christel gav tid till ett samtal i lugn och ro och villigt besvarade alla mina undringar och tankar ville jag inte gå miste om tillfället att bevara samtalet som det var just då, detta spontana samtal skulle inte gå att göra om. Det som inte kom med på inspelningen bedömer jag ändå representeras i texten.

Jag kan

Christel är mån om elevernas självständighet, att de ska känna att det är de som kan. "De är också kunskapsbärare vilket innebär att de räknas och betyder något,

eleverna har makten att förändra sitt liv om de så önskar. Många av eleverna är inte vana vid att ta plats och tror sig inte ha rätten att ta plats”.

Christel pratar om att alla kan se sig som kunskapsbärare, vilket innebär att ”alla också är en resurs med möjligheter och betydelse”. Detta är viktigt och ger en självkänsla - Jag kan! Lärandet och utvecklingen av varje individ når ett nytt plan.

Mångfald

”Man måste bejaka mångfalden på alla sätt, mångfald kan till exempel vara olika sorters barn och olika sorters musik. Det säger vi för att det är politiskt korrekt men hur är det i verkligheten?... KC vill ha in utvecklingsstörda som en självklar del i kulturlivet, och talar om att se eleverna som en tillgång” säger Christel.

Christel berättar om pedagogiska utmaningar. Det finns elever som är otroligt musikaliska men som inte kan räkna till fyra och om den utmaning det är att hitta lösningar. ”Lärarna på KC får hela tiden tänka klurigt, de får hitta en annan ingång vilket gör arbetet levande och kreativt”.

Fel

Christel berättar om sättet att säga till KC: s elever när de gör fel så att de kan förstå till exempel om någon inte sjunger i puls och att det ändå styrker personen. ”Det är styrkande att kunna stå för att jag inte kan sjunga i puls, men det betyder inte att någon är kass”. KC arbetar ständigt med att stärka och ge självförtroende genom att ge utmaningar till eleverna på en lagom nivå.

För att vinna något måste man också våga satsa, utsätta sig för risker. KC: s elever har oftast vant sig vid omsorgen, där de inte utmanats på samma sätt som i KC, där de får ta ansvar för den person de är och för sin utveckling. KC utmanar sina elever att bli tuffare. Christel menar att vi formas efter den miljö vi befinner oss i, alltså ”om du vistas i miljöer som beskyddar dig från det onda, tränas du heller aldrig i att våga utsätta dig för risker. Vi i samhället förstår oss inte på eller vill inte inkludera de här människorna för att de är jobbiga och stör”.

KC: s elever har även sidor som alla andra, de kan till exempel vara bekväma av sig, vilket innebär att de vill ta den lättaste vägen. Praktiskt kan det innebära att eleverna ber om hjälp med sådant de egentligen kan själva.

Teori/praktik

När Christel handleder reflektionerna i kollegiet använder hon sig av de kunskaper hon förvärvat under en magisterkurs i musikpedagogik. Christel menar att teori och praktik bör gå parallellt. Att titta på det man har gjort och fundera över det är centralt. Man bör hela tiden fråga sig själv: Varför gjorde jag det? Varför gjorde jag så här?

Utgångspunkten är att man alltid lär sig och själva görandet. Christel berättar om hur KC ständigt befinner sig i en lärande process. Här är högt till tak för att ge utrymme till utforskande av arbetssätt, för att bland annat eliminera prestige-tänkande. Christel har arbetat mycket med att lärarna på KC ska känna att de själva går i skolan. Man får aldrig glömma att det finns tusen olika sätt att undervisa på, som alla är bra. Vi talar om att inte begränsa sig av ramar i sin undervisning, så som hur undervisningsrummet ser ut, eller dess utrustning, Christel säger att en lokal utan instrument men med en kreativ hjärna kan vara mycket större än det rum som har alla instrument och alla förutsättningar, men ingen som använder sig av det. Bra instrument är viktigt men inte allt, det är det som händer i huvudet som avgör kvaliteten. Givetvis är inte detta att ge politiker frihet från ekonomiskt ansvar eller en acceptans av dåliga resurser, utan en tankeväckare till läraren att ta tillvara på det som finns där man är nu.

Reflektion

Både lärare och elever ägnar sig åt reflektion. Eleverna har lärarledd reflektion i slutet av dagen. Lärarna ägnar en dag i veckan åt reflektion. Reflektion är viktigt för att utvecklas, man kommer vidare. Men det kan också, om man som på KC arbetar med det ofta, gå rutin i reflektionsarbetet. Som Christel sa ”Ja, man kommer ju till slut till en punkt då allt blir rutin, även det kreativa reflektionssamtalet”. Då får arbetssättet ändras något igen. ”Det är inte alltid man ska ha det där filosofiska samtalet om hur jag gör när jag lär mig, utan vi kanske ska spela djembe trummor, för att bryta av ett tag.”

KC: s arbete handlar mycket om att förstå hur man gör för att lära sig, både för elever och lärare. Det är ett led i utvecklingen av sin egen självkänsla och vidareutveckling av sin person. Ett plus med reflektionsarbetet är den närvaro som det medför i arbetet. På KC är lärarna dessutom väldigt noga med att det finns en mening med det de gör och att eleverna förstår varför.

Rädsla för att stelna

Christel säger med eftertryck att hon vill vara lyhörd för när KC blir en stel institution. ”Det finns en inbyggd inre konflikt i det att ha gemensamma utgångspunkter och ändå behålla friheten och spontaniteten i olika situationer”.

Sanning

Reflektionerna leder till slutsatser. Jag frågar Christel hur hon vet att hennes slutsats är rätt. Christel svarar att det inte finns några absoluta sanningar, men att man kan komma närmre genom att diskutera, varje person får berätta hur den uppfattade det. Resultatet av detta blir kanske en annan slutsats. Processen dit är lika med vad du kommer fram till, de filosofiska samtalen på KC behöver inte ett resultat. Christel påpekar att det är förmätet att utge sig för att veta hur något är, det är viktigt att träna sin ödmjukhet.

Christel trycker på vikten av att ha med eftertänksamhet så att man inte bara går på. Detta för att kunna vara öppen och se hur och vad eleven lär sig. Läraren kan inte alltid förutspå exakt hur eleven ska lära sig.

Rutin/förändring

”Rutinen är så skön att ha, för man får ett lugn i det samtidigt som man måste ha kaoset, förändring” säger Christel. För att balansera det behöver man ett gemensamt golv att stå på, att man vet målet, varför vi är här. Detta arbetssätt som KC har är krävande, man måste ge mycket av sig själv hela tiden berättar Christel, även om man också får. Ibland vill man bara vara.

Puls

Pulsen är den djupt liggande grunden till allt menar man på KC som jobbar mycket med att känna pulsen. Pulsen går som en röd tråd genom all undervisning, även i ämnen som bild och drama.

Sammanfattning

Det är en balansgång att både ge självkänsla och ändå säga till någon att den personen gör fel. Det kan ge de positiva effekter Christel pratar om, men risken är stor för motsatt effekt. Att säga till någon att den gör fel förutsätter att någon har bestämt vad som är rätt –en norm. För att kunna bedriva undervisning är någon typ av norm önskvärd för att veta vad som ska läras ut och varför. På arbetsplatser med flera i kollegiet finns det behov av en utgångspunkt för att dra verksamheten åt samma håll, då dyker också rädslan för att stelna upp. Detta föder nya frågor: ska man vara rädd för att stelna eller fastna i rutin? Om upplevelsen är just att man fastnar i en rutin är det säkert negativt.

Tankarna som Christel förmedlar om att alla är kunskapsbärare och att alla har ansvar och kan påverka sin utveckling är verkligen ett betydelsefullt och sympatiskt synsätt på människan. Vilket borde vara en självklarhet för alla människor, i synnerhet pedagoger.

Intervju med Wieska Szymczynska

När Wieska undervisar tycker hon det viktigaste är att eleverna känner att de har en rolig sysselsättning och att man spelar mycket på lektionen. Wieska undervisar både barn, studenter och vuxna.

Vanliga livet

Wieska vill väcka ett intresse för fiolspelandet hos barn och så småningom få fram uttryck i spelet. Genom "associationer till vanliga livet" menar Wieska att hon håller elevernas intresse uppe och kan på så sätt få in olika tekniker i elevens spel. Det kan till exempel innebära att be eleven spela som en "humla" eller som en "gräshoppa" för att spela olika stråkarter. Wieska spelar gärna enkla duetter tillsammans med eleven och använder sig av just tekniken med associationer till vanliga livet. "Bråkar eller samtalar stämmorna i duetten, är de arga eller ledsna? Allt som får eleven intresserad är bra, det kan det inte bli för mycket av".

Fel

Med äldre elever som redan kan en hel del växer insikten av att spelet är bra - men ändå fel. Man kan arbeta mer detaljerat menar Wieska som lägger ner mer tid på den tekniska utvecklingen hos de äldre. Samtidigt menar hon att det är en balansgång att inte traggla för mycket, med risk för att studenten ledsnar. "Man måste hitta något för stunden", så att undervisningen blir stimulerande.

Det är sällan Wieska planerar inför varje lektion men hon vet ändå ungefär vad hon vill med undervisningen som ju också beror på studentens spelmässiga problem. Wieska säger "Jag agerar läkare för stunden, om det är något som inte fungerar så försöker jag lösa problemet för att helheten ska fungera".

Reflektion

När Wieska undervisar vill hon spela mycket och inte bara prata, oavsett elevernas ålder. De yngre eleverna får härma mycket – på så vis får de hjälp med tekniken – medan de äldre eleverna tränas i att själva tänka efter vad de vill göra. Wieska frågar ofta varför man spelar. Hur vill eleven ha det framfört? Vad vill eleven förmedla och hur gör man då? Wieska vill väcka en tanke och medvetenhet med sina frågor. "Att få unga människor att tänka själv så att studenten inte tror att man måste göra precis som läraren är en utmaning". Det är viktigt att studenten själv utformar sitt musikaliska liv. Det är mycket lättare att vara den där läraren som säger "gör så här eftersom jag gör det" menar Wieska. "Den största kreativiteten är att låta studenterna vara fria."

Spelet

Som jag redan nämnt är Wieska väldigt mån om att eleverna får spela. En fara med undervisning i klassisk musik är att fokus hamnar på de tekniska problemen och notbilden. ”Klassiker blir gärna perfektionister som inte tillåter sig att gå vidare om någonting blir fel”. Wieska utgår från det som är bra och eliminerar de saker som är mindre bra. Eleven ska få spela och uppleva på alla nivåer så det blir roligt att jobba med musiken. Wieska menar att man alltid kan hitta rätt repertoar, som utmanar men inte är för överväldigande.

Läsa människan

Det är viktigt att vara lyhörd och läsa av eleven, genom det får du mycket information som du har användning av i din undervisning. Wieska försöker läsa alla tecken som inte finns uttalade i ord, det kan vara elevens reaktion på en notbild eller sina egna fel och Wieskas instruktioner. Detta speglar sig i kroppsspråket, i ögonen, i frågor och till och med i tystnaden ”inget svar är också ett svar”, det finns tusentals sätt att kommunicera på. ”Du anar inte vad mycket man ser i människans uttryck” säger Wieska. Hon läser av detta omedelbart och anpassar sig för att kunna använda sig av ett annat arbetssätt. Det finns olika förklaringar till samma tekniska problem. ”Jag försöker förklara från denna sidan och från andra sidan, om man till exempel är spänd i armen kan jag förklara hur det ska vara eller försöka få den personen att mentalt gå till gymmet och stretcha” säger Wieska. Hon menar att en önskvärd förmåga som lärare är att kunna byta skinn. ”Vissa elever gillar att man relaterar till vardagslivet, som likheter i att kamma sig och föra stråken, hålla bestick och spela fiol medan andra elever inte lär sig på det sättet”, då talar Wieska på ett annat sätt. Vissa elever vill ha klara besked, andra vill ha uppmuntran. ”Det är en stor konst att kunna bedöma det, det går inte att läsa sig till i böcker utan kommer med livserfarenhet”.

Göra

Eleven måste få spela mycket, en lektion ska ha minimal teoretisk eller muntlig förklaring, ”de flesta av oss vill inte det utan vi vill prova själva, vi vill göra”.

Det bästa ur folk

Jag frågar Wieska om vad som påverkat henne i rollen som lärare och hennes vilja att vara så lyhörd. Wieska berättar om hur hennes lärare inte var bra och att hon lidit av det. Fast Wieska alltid velat bli en bra violinist och satsat hårt, har ingen av hennes lärare förklarat eller låtit henne spela färdigt. Då lovade Wieska sig själv att aldrig låta andra människor som kommer i hennes närhet få uppleva samma sak. Det gäller att plocka det bästa ur folk.

Lek

Wieska tycker att det är roligt att undervisa, att till exempel ”se ett barns ögon lysa” och följa utvecklingen. Utvecklingen har en krokig bana, ”den står still, går tillbaka, tar jättekiv”. ”Hela tiden går den fram och tillbaka. Det är underbart att få vara med om detta hos eleverna”.

”Det är en ansvarsfull balansgång mellan allvar och lek, särskilt hos äldre elever som ska bli musiker, som ska försörja sig på sitt fiolspel. Man måste ställa stora krav samtidigt som man aldrig får sluta leka”. ”När ska man släppa taget och när ska man visa pekfingret?”

Föränderlighet

För att Wieska ska få input läser hon mycket böcker om undervisning, instrumenthållning, övningsstrategier och lyssnar på musik. Wieska försöker att inte stelna i sin repertoar och välja samma stycken till elever år efter år bara för att det går som på räls.

Samhället och arbetstillfällena ändras, som lärare har man utbildats under en annan tid med andra förutsättningar. Det krävs kreativt tänkande för att få arbetstillfällena. Då Wieska utbildade sig var det självklart att spela i orkester eller undervisa, nu kan det gälla studio jobb, arrangörskap, inspelningsteknik. Wieska försöker att förutspå vad som kommer för att kunna förbereda sina elever på bästa sätt för yrkeslivet.

Sammanfattning

I rollen som lärare finns det mycket att ta hänsyn till, bland annat behöver läraren ett öppet sinne och viljan att utvecklas vidare. Som tidigare framgått har Wieska ”DET”.

Diskussion

Det är uppenbart att mina informanter har många gemensamma nämnare, men här finns också olikheter. Det är också uppenbart att de båda pedagogernas arbete anknyter till de teorier som jag berört i kapitlet ”Lärarrollen och kreativitet”. För att göra detta tydligt har jag valt att med hjälp av tabeller belysa några av de viktigaste aspekterna som framkommit under intervjuerna. Här lyfter jag underrubrikernas funktion som analysredskap ytterligare en nivå. Tabellerna som följer läses lodrät varje rubrik för sig, tabellerna är inte skrivna för att jämföras horisontellt.

Att inte hindra

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Barn utvecklas genom egen aktivitet de vuxnas uppgift är att inte hindra detta (Berg, 1998)</p> <p>Den mentala inställningens betydelse för prestation. Det inre och det yttre spelet (Gallway, 1974), (Malmberg, 2004), (Ahlberg, 2001)</p> <p>Lärande en naturlig process (Dunn, 1995)</p>	<p>Ge alla individer möjligheten att utvecklas - Jag kan!</p> <p>Alla är medkonstruktörer, alla är kunskaps bärare</p> <p>Lärarens förmåga att samspela med eleverna för att känna sig trygg</p>	<p>Att göra, mindre prat mer spel.</p> <p>Läsa människan</p> <p>Mentalt gå till gymmet</p>	<p>Anpassa till varje individ</p> <p>Möjlighet till livslångt lärande</p> <p>Utveckla självförtroende</p> <p>Medkonstruktör</p>

Hjärnbaserad undervisning

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Olika undervisningsstilar, för att stimulera. Varje individ har unikt tanke-inlärningsmönster (Jensen, 1997), (Ahlberg, 2001)</p> <p>Neurala nätverk en interaktion mellan olika nätverk ger inläring (Jensen, 1997)</p>	<p>Klura ut olika sätt för att kunna möta olika elever</p> <p>Variationen av konstnärliga ämnen stimulerar människan på en mängd olika plan</p>	<p>Olika sätt att förklara på till olika elever</p> <p>Associationer till vanliga livet</p> <p>Läsa människan</p>	<p>Konstnärliga ämnen stimulerar</p> <p>Reflektion</p> <p>Förstå eleven -samspela</p>

Hjärnhalvor och inläring

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Struktur ger oss mönster som kan göra oss skapande (DeBono, 1984), (Nielsen, 2001), (Ahlberg, 2001)</p> <p>Bearbeta negativa känslor (Jensen, 1997), (Malmberg, 2004)</p>	<p>Kreativitet inom institution</p> <p>Ge självförtroende, ta plats</p>	<p>Kreativitet inom institution</p> <p>Mentalt gå till gymmet</p>	<p>Synliggöra lärandet</p>

Metoder för problemlösning

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Se olika mönster (Jensen, 1997), (DeBono 1984), (Nielsen, 2001)</p>	<p>Elevers olikheter – individanpassad undervisning</p>	<p>Elevers olikheter – individanpassad undervisning</p> <p>Läsa människan</p>	<p>Reflektion</p> <p>Elevers olikheter – individanpassad undervisning</p>

Stress och kroppen

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Kroppsspråk (Lyle, 1991)</p> <p>Stress något vi själva skapar (Malmberg, 2004)</p>	<p>Sanning</p> <p>Mångfalden av barn, stressade, ADHD, damp</p>	<p>Läsa människan</p>	<p>Realistiska mål</p>

Lärarens ansvar

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Läraren påverkar eleven (Ronsten, 2001), (Ahlberg, 2001)</p> <p>Ge eleven självförtroende, motivera, engagera, ge till tro till sin förmåga, ge lust att lära. (Ahlberg, 2001)</p> <p>Relatera till enskilda elevers erfarenheter och möjlighet att lära (Ahlberg, 2001)</p> <p>Alla människor är musiska, puls (Björkvold, 1991)</p>	<p>KC: s syfte</p> <p>Teori/praktik</p> <p>Reflektion</p> <p>Pulsen som röd tråd</p>	<p>Läsa människan</p> <p>Vanliga livet</p> <p>Alla är olika</p> <p>Risken med för mycket klassiskt notläsande</p>	<p>Läraren; samspelar med eleven, handleder, stödjande</p> <p>Reflektion</p> <p>Dokumentation</p>

Lek och lärande

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Bevara koppling mellan inre och yttre verklighet (Björkvold, 1991)</p> <p>Möjlighet till lek (Björkvold, 1991)</p>	<p>Omsorgen kontra KC</p>	<p>Lek</p> <p>Vanliga livet</p>	<p>Konstnärliga ämnen stimulerar</p>

Flow

Litteratur	Christel	Wieska	KC
<p>Flow –belöning (Lind, 2005), (Englund, 2005), (Nässil, 1990)</p>	<p>Måste våga satsa</p>	<p>Vanliga livet</p> <p>Rolig sysselsättning</p>	<p>Konstnärliga ämnen stimulerar</p>

		Spelet	
--	--	--------	--

Kommentar

Den röda tråden genom detta arbete är mötet med människan, att låta individen vara som den är. Båda mina informanter slukar litteratur, de drivs av nyfikenhet och en vilja att prova nya sätt. Wieskas och Christels olikheter består i deras bakgrund och i vilka elever de arbetar med. Christel sticker ut med reflektionsarbetet som metod som används konsekvent på KC. Christel har ett tätt samarbete med kollegerna medan Wieska har flera olika arbetsplatser och på det sättet ett mer ensamt jobb som jag uppfattar det. Wieskas elever har gått vanlig skola och valt musik och specifikt fiol för högre studier med musikeryrket som mål.

Reflektion

Nu har arbetet nått den del då jag ska reflektera över min undersökning. Det har stundtals känts trögt att pressa in detta ämne i ett arbete. Jag tycker att ämnet rymmer så mycket som är svårt att sätta ord på. Kanske skulle ett annat ämne lämpa sig bättre, jag vill i alla fall tro att ett ämne som hade varit synligt för ögat och inte så mycket bestått i en inre process är enklare att undersöka. Inte desto mindre har jag personligen fått ut mycket av dessa möten med olika personer och genom den litteratur som jag kommit i kontakt med under arbetets gång. Min uppfattning om examensarbetet är att detta kommer leda oss studenter vidare av erfarenheten av skrivandet. Det öppnar dörren till möjligheter att forska vidare senare, dessutom har min förståelse och respekt för skriftlig text ökat.

Jag har svårt att säga denna undersökning genomfördes på det absolut bästa sättet, men den skulle inte ha kunnat göras annorlunda av mig!

Slutsatser

Kreativitet kan rymmas inom institutionella ramar, vilket här illustreras av att både Christel Nilsson och Wieska Syzmczynska jobbar inom sådana. Det känns löftesrikt för mig som förmodligen också till största delen kommer att arbeta inom någon fast kulturinstitution.

Mötet

Det mest intressanta med undervisning är för mig mötet, den kontakt som jag och eleven får, närvaron. Min upplevelse är att båda stimuleras, vi utforskar tillsammans. För eleven är det ju helt ointressant om jag spelat "Blinka lilla stjärna" tusentals gånger förr. Det intressanta sker i vårt möte. Den glädje när låten sitter och nyfikenheten på svårigheterna driver på, ger mig bränsle till min undervisning. Då utvecklar vi tillsammans.

Hur kan jag använda mig av begreppet kreativitet i min egen undervisning? Det känns helt givet och självklart att min undervisning som instrumentallärare ska vara fylld av flow och kreativitet för mig och för eleven. Jag har verkligen sökt under processen med examensarbetet för att förstå det där som jag beskrev i arbetets början, det som jag nu förstår var flow och känslan av att jag skapade. Under de år jag gått i skola så har jag mer och mer känt mig hämmad som person. Konstigt nog har den känslan förvärrats sedan jag började studera musik och särskilt klassisk musik. Det har varit mer och mer regler att ta hänsyn till, mer och mer som blivit kritiserat. Det bör påpekas att detta är min individuella åsikt och det finns inget likatecken med att all klassisk musik medför detta eller att alla måste uppleva det negativt att studera musik eller andra konstnärliga ämnen. Det jag känner väldigt starkt är att det är oerhört viktigt för mig att lägga detta pussel som jag gjort för mig. Jag vill undvika att mina elever ska känna som jag gjort; en stor otillräcklighets känsla och ett intrång i mitt innersta rum där min själ och konstnärliga känsliga ådra önskar att få blomma.

Hur du är som lärare och de lärare du har betyder mycket för hur du kommer att uppfatta dig själv och om du får kickar av det du gör. Jag har undrat om det finns en särskild formel för att bli en bra lärare. Men jag tror att man ska inspireras av andra, och inte hindras. Alla människor behöver luft runt om kring sig, få ha sin egen sfär. Man kan uppmuntra, leta material med mera, men det viktigaste för succé är viljan och en positiv inställning hos alla inblandade.

Att spela ett instrument kan vara helt underbart eller ett tråkigt tvång och det kan variera i perioder. Om alla människor får förtroendet att utvecklas i sin takt på sitt sätt, om människor är toleranta mot varandra och öppna för att prova så tror jag det är bäst. Men så kommer livet aldrig att bli, det kommer alltid att dyka upp svårigheter. Det ska kanske inte heller vara så. Genom kriser utvecklas vi och uppskattar livet på nya sätt.

Jag tänker i mitt kommande yrkesliv att våga lita på mina idéer och min magkänsla. Den kommer att vara avgörande för hur jag kommer att lyckas och hur jag och mina elever kommer att trivas. Det verkar just nu så självklart, att jag undrar varför det tagit så mycket tid och vånda att dra denna slutsats, men så är det i livet. Ofta hindrar man sig själv för att man inte vågar eller förstår att man ofta har lösningen inom sig. Det är inte alltid resultatet blir som man tänkt sig men det kommer att leda vidare. Under mitt sökande bland litteraturen läste jag följande: Man försökte tillverka ett nytt superstarkt lim, det skulle bli det starkaste i världen, nytt och revolutionerande. Det blandades och experimenterades och till slut var det dags att testa resultatet. Det blev ett väldigt svagt lim! Nu var limmet till post-it lapparna uppfunnet. Hur det gick med att få fram det superstarka limmet vet jag inte och inte exakt var jag läste det heller (tror det var i någon av De Bonos böcker). Men denna ide som ju misslyckades har ju lett vidare till en strålande affärsidé, som används över hela världen. Ett nederlag vändes till framgång, det är ett exempel som är intressant för fler människor, i alla fall för mig. Det som jag uppfattar som nackdelar är kanske mina främsta tillgångar, om jag bara vågar tänka ur en annan synvinkel.

Autodidaktik

Min undervisning kommer att bottna i att lita till den enskilda individens egna förmåga, som kanske skulle kunna kallas för autodidaktik. Med autodidakt menas en person som är självlärd enligt *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket* (1986). Min inställning är att jag inte kan lära någon något men miljön och läraren kan hjälpa eleven i lärandeprocessen. Vilket i förlängningen ger plats åt den självlärande autodidakta människan!

Egentligen tror jag inte att det är bra att vara för teoretisk kring detta ämnet. Det hackar mest sönder och det där magiska kanske försvinner. Det är nog som med förälskelse, det går inte att förklara exakt vad som händer - varför göra det när man kan njuta av de bra stunderna.

Referenser

- Ahlberg, A. (2001). *Lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur
- Berg, E. m. fl.(1998). *Styrka och mod - om barns skapande*. Värnamo: Rädda Barnen
- Björkvold, J-R. (1991). *Den musiska människan*. Stockholm: Runa
- De Bono, E. (1984). *Tänk kreativt*. Malmö: Beyronds
- Englund, L. (2005). *Beundrar konstnären, betvingar ledan, njuter av flow-intervju med George Klein*.
- Fagius, J. (2001). *Hemisfärernas musik: om musikanteringen i hjärnan*. Göteborg: Ejeby
- Gallwey, W. Timothy. (1975). *Tennis - det inre spelet*. Stockholm: P A Nordstedt & Söners förlag
- Gellerstam, M. (1986). *Svenska Akademiens ordlista över svenska språket*. Stockholm: Nordstedts Förlag
- Hamber, K. (2006). "Könet i hjärnan?" <http://www.genus.gu.se/genus/genus2-00.htm#biologism> [2006-05-17]
- Lidner, T. (1997). *Flow –Ett sätt att mäta det*. Malmö: Musikhögskolan i Malmö.
- Lind, T. (Red.), *Metod och praktik - texter om forskning och utvecklingsarbete inom det konstnärliga området*. Stockholm: Vetenskapsrådet
- Jensen, E. (1997). *Hjärnbaserat lärande*. Jönköping: Brain Books
- Lyle, J. (1991). *Kroppens språk*. Eskilstuna: Wahlströms Bokförlag
- Malmberg, P. (2004). *Självmotivationens 7 grundprinciper*. Johanneshov: Larson
- Nielsen, D. (2003). *Idéer, Kreativa verktyg och metoder för idé- och konceptutveckling*. Värnamo: Arena

Niemi, M. (2000). *Populärmusik från Vittula*. Stockholm: Nordstedts Förlag.

Nässil, A. (1990). *Disciplin och skapande*. Ödman, M. (Red.), *Om kreativitet och flow*. Stockholm: Brombergs

Ronsten, C. (Red). (2001). *Betydelsefulla lärare*. Stockholm: Gothia

<http://www.chambersound.se> [2005-11-26]

<http://www.kulturcentrumskane.com> [2005-11-26]